

Modell för kommunalt program för främjande av integration

Programmet är en rekommendation från EU-projektet En säker hamn och gäller alla inflyttade som behöver stöd i integrationsprocessen. Programmet får användas i sin helhet eller i tillämpbara delar.

EU-projektet En säker hamn - Kraftsamling för kommuner, myndigheter och tredje sektorn för att utveckla samarbetet vid flyktningmottagning och integration på Åland. Projektet syftar till att förbättra mottagningsberedskapen för kvotflyktingar på Åland.

Projektets samarbetsorganisationer omfattar Ålands landskapsregering, kommuner, Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS), andra myndigheter, organisationer och tredje sektorn. Ett särskilt behov och fokus finns på att utveckla kunskap och tjänster inom hälso- och sjukvården så att de tar i beaktande specialbehoven hos dem som anländer som kvotflyktingar. Projektet kommer även ta fram lättillgängligt informationsmaterial riktat till projektets målgrupper vilka inkluderar yrkesverksamma, beslutsfattare, kommuninvånare och kvotflyktingar. Tillsammans kommer aktörerna i projektet genomföra samordnade insatser och kunskapshöjande utbildningar, utveckla modeller och rutiner för likvärdig och snabbare vidarebosättning för kvotflyktingar på Åland oberoende av hemkommun.

EU-projektet En säker hamn stöds av AMIF (Asyl, migration och integrationsfonden) under åren 2018-2021.

Arbetsgruppen för programmet består av:

Dan Sundqvist, En säker hamn, projektledare

Tanja Eklöw, En säker hamn, integrationsansvarig vid Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS)

Helena Flöjt-Josefsson, Ålands landskapsregering, specialsakkunnig inom integration

17 mars 2020

ASYL-, MIGRATIONS-
OCH INTEGRATIONSFONDEN

Med stöd från Europeiska unionen

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning.....	4
Ålands målsättning	5
Systematiskt kvalitetsarbete.....	5
Samverkan	5
Kommunikation.....	6
Utvecklings- och hållbarhetsagendan.....	6
Strategiskt utvecklingsmål 1	6
Strategiskt utvecklingsmål 2.....	6
Strategiskt utvecklingsmål 5.....	7
Statistik	7
Kommunala riktlinjer	8
Personal och budgetarbete	8
Invandraren och kommunala tjänster	9
Språkkunskaper.....	10
Barn och unga.....	10
Vuxna.....	11
Kommunikation.....	12
Demokratiarbete	12
Arbete, fritid och hälsa	13
Hälsa- och sjukvård	14
Boende	15
Kollektivtrafik.....	15
Funktionsvariation	15
Stöd för barnfamiljer	15
Äldre.....	16
HBTQIA+	16
Idrott och motion.....	16
Kultur och föreningar	17
SFI och språkexamina	17
Mottagande av invandare av humanitära skäl.....	18
Lagstiftning.....	20
Mottagande av invandrare av humanitära skäl.....	20
Mål och mätare	21
Terminologi	26
Resursmaterial.....	29
Bilagor.....	30

INLEDNING

Åland utgör en liten, tämligen geografiskt isolerad och glesbefolkad region, utan närhet till någon större stad eller befolkningskoncentration. Det åländska samhället skiljer sig på många sätt från den omvärld i vilken många invandrare har sitt ursprung. Det är ett skärgårdssamhälle och präglas i förhållande till den närmaste omvärlden av ett högt välstånd, men också av en utmärkande småskalighet.

Ålands landskapsregerings program för integrationsfrämjande fastslår att det övergripande målet är att alla ska ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter att delta i det åländska samhället. För att Åland ska bli hållbart måste alla inkluderas och bli delaktiga i samhället. Ett samhälle som kan garantera en likvärdig behandling för alla bidrar till en positiv samhällsutveckling och ett bärkraftigt samhälle.¹ Målet är att alla invandrare² ska få tillgång till integrationsfrämjande åtgärder och att dessa ska bli betydligt effektivare än nuvarande åtgärder. Med inflyttning och mångfald kommer även nya möjligheter, vänner, kollegor, chefer och kunder.³ Mångfald handlar inte bara om hur det åländska samhället ska se ut utan är i allra högsta grad kopplad till FN:s mänskliga rättigheter. Det ses som en tillgång som berikar det åländska samhället, ger det ny livskraft och bidrar till att göra samhället mångfacetterat. Samhällsklimatet på Åland ska vara öppet och välkomnande och Ålands landskapsregering tar skarpt avstånd från all form av främlingsfientlighet.

På grund av Ålands särskilda lagstiftningsbehörighet gäller på Åland dels den åländska landskapslagen om främjande av integration⁴ och dels Finlands lag om främjande av integration⁵ i tillämpliga delar.

¹ Ålands landskapsregerings program för integrationsfrämjande 2016-2019, s.9

² I detta dokument räknas alla inflyttade i landskapet som invandrare.

³ Ålands landskapsregerings program för integrationsfrämjande 2016-2019, s.18

⁴ Landskapslag om främjande av integration, ÅFS 2012:74

⁵ Lag om främjande av integration, FFS 2010:1386

ÅLANDS MÅLSÄTTNING

Åland har en landskapslag om integration av invandrare och enligt lagen är kommunen allmänt ansvarig och samordningsansvarig för utvecklandet av invandrarnas integration samt för planeringen och uppföljningen av integrationen på lokal nivå. Kommunen ska, för att främja integrationen och stärka det sektorsövergripande samarbetet, göra upp ett program för integrationsfrämjande som godkänns i kommunfullmäktige. Programmet ska granskas och godkännas i fullmäktige med *högst fyra års mellanrum*⁶.

För att få ett framgångsrikt integrationsprogram i kommunen rekommenderas⁷ att:

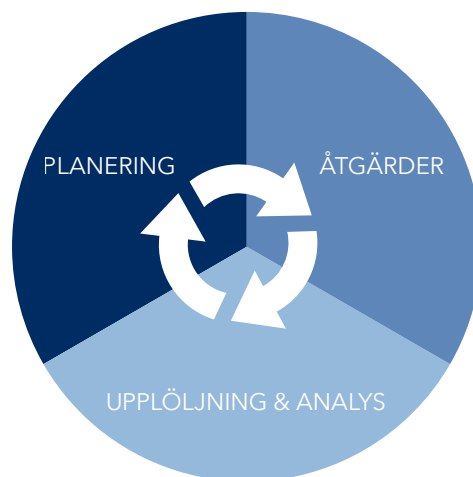
- Samla de teman som ska uppmärksammas i integrationsprogrammet från kommunstrategin, kommunens övriga program samt statens och landskapets integrationsprogram.
- Behandla temana i kommunens olika ledande organ.
- Samla de aktörer som man vill ta med i arbetet med integrationsprogrammet (t.ex. FPA, skattebyrå, organisationer, företagare osv.).
- Bearbeta innehållet och planera uppföljningen av målsättningarna i arbetsgrupper som utsetts på basis av temana.
- Samla integrationsprogrammet i ett dokument i läsbart format på basis av arbetsgruppernas arbete.

Systematiskt kvalitetsarbete

Ett systematiskt kvalitetsarbete är en av grunderna för att utveckla en verksamhet av hög kvalitet. Hur arbetet går till kan se olika ut men syftet är att identifiera styrkor och svagheter för att veta vad som fungerar bra och utveckla det som fungerar mindre bra.⁸ Mätarna i programmet är ett sätt att följa upp och utvärdera det pågående kommunala integrationsarbetet. Utgående från mätarna kan eventuella åtgärder och planering göras.

Samverkan

En god lokal samverkan är avgörande för att möta medborgarnas behov. Inte minst för invandrare, som ofta saknar kontakter i samhället och på arbetsmarknaden, krävs det att samverkan mellan ansvariga aktörer fungerar. Myndigheter, kommuner, näringslivet och föreningar har alla olika ansvarsområden, kompetens och resurser. Resurserna behöver användas gemensamt och strategiskt. Ingen enskild aktör klarar integrationsuppdraget helt själv.

⁶ Landskapslag om främjande av integration, ÅFS 2012:74 26§

⁷ Informationspaketet - mottagande av flyktingar, Arbets- och näringsministeriet, <https://tem.fi/sv/informationspaketforkommuner>

⁸ Nyckeltal med integration i fokus, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), 2017

Kommunikation

Kommunen behöver vara tydlig i sin kommunikation utåt när det gäller att beskriva nuläget, synliggöra positiva resultat, svara på frågor om eventuella negativa resultat och om att berätta om pågående utvecklingsarbeten. På så sätt är kommunikationsarbetet ett verktyg för insyn, delaktighet och dialog mellan förtroendevalda, medborgare, media och andra intressenter. Delaktighet och dialog är viktiga verktyg i arbetet med integration.

Utvecklings- och hållbarhetsagendan

För att få ett bärkraftigt samhälle måste alla involveras för en gemensam strävan mot ett hållbart Åland. Utvecklings- och hållbarhetsagendan för Åland är förankrad i det åländska samhället och avspeglar det åländska samhällets vision att skapa ett hållbart och bärkraftigt samhälle. Agendan är tydlig med sin vision - *alla kan blomstra i ett bärkraftigt samhälle på fredens öar*.

I navet för Utvecklings- och hållbarhetsagendan för Åland finns nätverket *Bärkraft.ax*. Nätverket bildades i början av år 2016 på initiativ av olika aktörer inom offentlig sektor, näringsliv, föreningsliv och bildningssektorn. Nätverket är öppet för alla som aktivt vill bidra till ett bärkraftigt och hållbart Åland.

Det integrationsfrämjande arbetet sammanfaller med flera av de strategiska utvecklingsmålen som agendan satt upp och är en viktig del i att få Åland till ett hållbart och bärkraftigt samhälle. Även om det finns strategiska utvecklingsmål som har en direkt korrelation med integration av nyinflyttade behövs alla mål i agendan tas med i integrationsarbetet om ett hållbart och bärkraftigt Åland ska uppnås.

Strategiskt utvecklingsmål 1

”Välmående människor vars inneboende resurser växer”⁹

Det första strategiska utvecklingsmålet handlar främst om att skapa förutsättningarna för att alla människor på Åland ska komma till sin rätt och att trivas. Enligt visionen uppnås detta då alla har tillgång till en samtalspartner och stödperson samt att vård och omsorg är individuellt behovsanpassad. Detta gäller alla, såväl barn och unga samt vuxna oavsett om de har vuxit upp på Åland eller flyttat in till ö-samhället.

Strategiskt utvecklingsmål 2

”Alla känner tillit och har verkliga möjligheter att vara delaktiga i samhället”¹⁰

Det andra strategiska utvecklingsmålet tar fasta på delaktighet och möjligheter att påverka samhället. Målet är att uppnå tillit mellan människorna i samhället. Visionen är att alla i samhället ska inkluderas och att inflyttade finns representerade i beslutsfattande organ, såväl inom privat som offentlig sektor. Makt, resurser och inflytande är jämlikt fördelade och föreningslivet erbjuder en bred variation av engagemang och gemenskap.

⁹ Utvecklings- och hållbarhetsagenda för Åland, strategiskt utvecklingsmål 1, s. 11

¹⁰ Utvecklings- och hållbarhetsagenda för Åland, strategiskt utvecklingsmål 2, s. 12

Strategiskt utvecklingsmål 5

”Attraktionskraft för boende, besökare och företag”¹¹

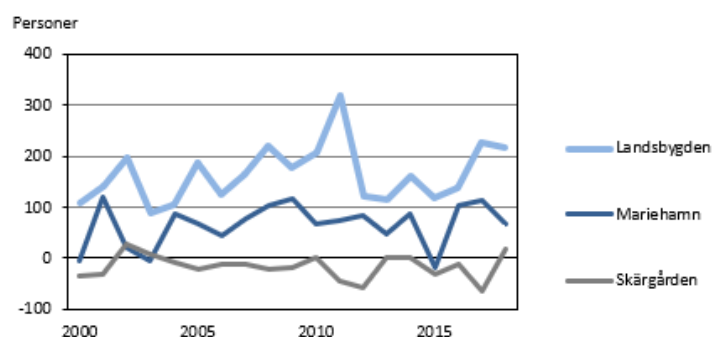
Det femte strategiska utvecklingsmålet handlar om attraktionskraften till Åland. Framförallt ses den åländska naturen som en tillgång men också litenheten och möjligheten att snabbt implementera nya innovativa lösningar. Åland kan erbjuda snabba och hållbara transporter till omvärlden samtidigt som man i de ovanstående målen känner att man har blivit en del av det åländska samhället. Lyckad integration gör att nyinflyttade vill stanna kvar på Åland och man har verkliga möjligheter att delta i det åländska ekonomiska, sociala och politiska livet.

Statistik

Invånarantalet på Åland den 31 december år 2018 var 29 789 personer. Ökningen under år 2018 var 300 personer. Den relativa förändringen för Åland som helhet år 2018 blev 1,0 procent, ökningstakt i Finlands var 0,1 procent och i Sveriges var ökning 1,1 procent.¹²

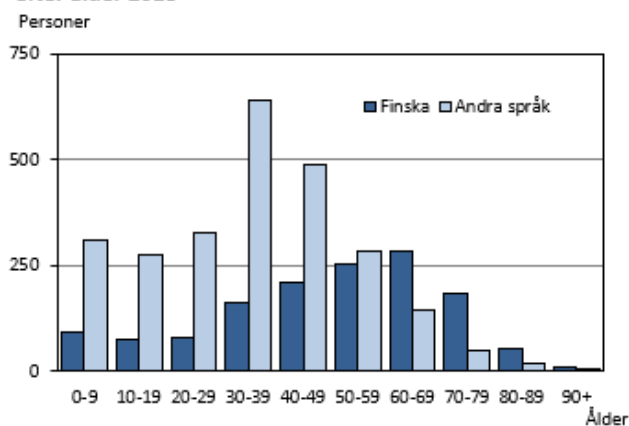
Av alla Ålands invånare är nästan 11 000 inflyttade (37 procent av Ålands befolkning), fördelade på 105 olika födelseländer. De som kommer från Finland är 5 600 personer av befolkningen (19 procent), en knapp majoritet av alla inflyttade. De som är födda i andra länder är närmare 5 400 (18 procent). I Mariehamn är 45 procent av invånarna födda utanför Åland, på landsbygden 31 procent och i skärgården 38 procent.

Årlig befolkningsförändring efter region 2000-2018

Antalet svenskspråkiga är drygt 25 800, men den andelen av befolkningen fortsätter att minska. De som har andra modersmål är nu 3 900 av invånarna (13 procent). De finskspråkiga som är den största gruppen omfattar 1 400 personer. Andelen med andra språk än svenska är störst i åldrarna mellan 30 och 40 år där 22 procent har något annat modersmål, drygt 4 procent finska och över 17 procent andra språk. En språkgrupp med en större ökning är arabiska, efter en uppgång med närmare 40 personer nu omfattar drygt 120 personer.¹³

Antal invånare med andra språk än svenska efter ålder 2018

¹¹ Utvecklings- och hållbarhetsagenda för Åland, strategiskt utvecklingsmål 2, s. 15

¹² Invånarantalet 31.12.2018, ÅSUB, <https://www.asub.ax/sv/statistik/invanarantalet-31122018>

¹³ Befolkningens språk, födelseort och medborgarskap 31.12.2018, ÅSUB, <https://www.asub.ax/sv/statistik/befolkningens-sprak-fodelseort-och-medborgarskap-31122018>

KOMMUNALA RIKTLINJER

Det kommunala integrationsprogrammet ska följas upp, uppdateras och godkännas i fullmäktige minst vart fjärde år. Kommunens integrationsprogram ska vara av en övergripande karaktär, med målsättningar, riktlinjer och mer eller mindre konkreta åtgärder för att främja integration av invandrare i allmänhet. I samband med uppföljningen kan förslagsvis invandrarnas och flyktingarnas erfarenheter samlas in i form av enkätundersökning eller via intervju. Beroende på eventuell förändring i upplevda behov kan bland annat konkretiseringar och förtydliganden behövas göras gällande de olika delarna i programmet. En framgångsrik integration utförs i samarbete med klienter, andra myndigheter och organisationer. Kommunen har att tillse att personalen har behövlig kunskap och kompetens på området.

Främjandet av integration är ett horisontellt politikområde som berör flera sektorer, i störst grad arbets-, utbildnings-, boende-, småbarnspedagogiks-, kultur-, idrotts-, ungdoms- samt social- och hälsovårdspolitik. Förutsättningarna för en lyckad integration baserar sig på invandrarens rättigheter och skyldigheter som fastställs i grundlagen och sektorlagstiftningen samt på integrationstjänster som fastställs i lagen om främjande av integration.¹⁴ Kommunens integration ska främjas så att den sociala identiteten stärks, särskilt bland barn och unga samt inom grupper som står utanför arbetsmarknaden. Möjligheter att bevara sitt eget språk och sin egen kultur bör stödjas, och delaktighet för invandrargrupper uppmuntras i olika sammanhang.

De kommunala riktlinjerna som finns i detta program ska inte ses som slutgiltiga och definitiva. Alla åländska kommuner har olika förutsättningar för att arbeta med integrationsfrämjande åtgärder. De kreativa lösningar som görs i det dagliga arbetet ska inte undermineras av programmet. Snarare uppmuntras ni att sprida dessa kreativa lösningar till andra kommuner på Åland. Kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan kommuner uppmuntras.

Mål och mätare i programmet¹⁵ för främjande av mångkultur och integration gäller bland annat kommunens personal, budgetarbete, språkkunskaper, kommunikation, demokratiarbete, sysselsättning och utkomst, bostadslöshet, hälsa och motion, kultur och föreningar, trafik, HBTIQ+ samt mottagning av invandrare av humanitära skäl. Mätare definieras för alla mål i programmet som kan mätas kvantitativt. På grund av bristfälliga statistik- och registeruppgifter är det inte möjligt att följa upp hur alla mål förverkligas.

Personal och budgetarbete

Kommunen behöver ha en kompetent personal som kan förnya och utveckla sig själva samt tjänsternas kvalitet och produktivitet. Personalen inom kommunen ska därför ha möjlighet att fortbilda sig inom frågor som rör mångkultur och integration.

När andelen kommuninvånare med invandrarbakgrund ökar kan kommunen ombesörja kundorienteringen genom att säkerställa att personalstrukturen motsvarar befolkningsstrukturen. Då antalet äldre med utländska modersmål ökar blir deras kunskaper allt viktigare.

¹⁴ Statens program för integrationsfrämjande för åren 2016-2019 och Statsrådets principbeslut om statens program för integrationsfrämjande

¹⁵ Se sidorna 21-25

För att kommunen ska ha möjlighet att underlätta i integrationsprocessen krävs att kommunalt anställda använder de digitala verktyg som finns till kommunens förfogande. Genom att använda digitala lösningar för såväl personal som invandrare kan underlätta i integrationsprocessen. Personalen inom kommunens sociala sektor uppmuntras att ta i bruk Migrationsverkets (Migri) ärendehanteringssystem UMA¹⁶. UMA är ett personregister som förs och används som underlag för behandling av, beslut om och övervakning av utlänningars inresa och utresa samt vistelse och arbete i Finland. I systemet finns även uppgifter om behandling av och beslut i ärenden som gäller förvärv, kvarhållande och förlust av finskt medborgarskap samt bestämmande av medborgarskapsstatus. Genom att kommunens sociala sektor kan kontrollera medborgarskapsstatus på invandraren underlättar det i arbetet med ersättningsförfaranden för integrationsfrämjande åtgärder, till exempel i frågor där kommunen har rätt att söka tillbaka ersättning från Åland landskapsregering eller Finland. UMA används av de flesta kommunerna i Finland som arbetar med integrationsfrämjande åtgärder och integrationsfrågor.

Inom budgetarbetet kan kommunen öka de integrationsfrämjande åtgärderna genom fördelning av budgetmedel. De integrationsfrämjande åtgärderna kan vara sysselsättningsstöd av inflyttade i form arbetsmöjligheter med anställning, arbetspraktik, läroavtal¹⁷ eller deltidarbete hos kommunen.¹⁸ I sysselsättnings syfte kan kommunen anordna för handikappade personer som på grund av handikapp, sjukdom eller någon annan motsvarande orsak under lång tid har särskilda svårigheter att klara de funktioner som hör till normal livsföring och som utöver arbetsförvaltningens tjänster och åtgärder behöver stödåtgärder för att komma ut på den öppna arbetsmarknaden.¹⁹ Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet, AMS ansvarar av arbetsförmedling, sysselsättningsfrämjande utbildning, vägledning, information, särskild service för personer med nedsatt arbetsförmåga, stödiriktade åtgärder och andra sysselsättningsfrämjande åtgärder.

Rekryteringsmodellen ses över om överrepresentationen av invandrare bland de arbetslösa märkbart sjunker eller om andelen anställda med utländska modersmål uppnår andelen kommuninvånare med utländska modersmål.

Invandraren och kommunala tjänster

En lyckad integrationsprocess ställer höga krav på de individuella integrationsplaner som upprättas av kommunen eller Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (AMS) tillsammans med invandraren beroende på hans behov. Integrationsplanen kan också upprättas av alla tre parter tillsammans. Integration sker bäst genom snabb etablering i samhället, genom arbete och genom att lära sig svenska så snabbt som möjligt. En lyckad integration bidrar till att säkra framtidens arbetskraft, tillväxt och välfärd.

I början av integrationen är specialtjänster som stöder övergången till normala tjänster viktiga. Specialtjänsterna omfattar exempelvis språkutbildning och rådgivning för invandrare.

¹⁶ Lag om utlänningsregistret, FFS 1997:1270

¹⁷ Landskapslag om läroavtalsutbildning, ÅFS 1998:59

¹⁸ Landskapslag om arbetsmarknadspolitisk verksamhet, ÅFS 2006:8, Kap 8

¹⁹ Socialvårdslag, FFA 1982:710 (§ 27d & § 27e)

Kommunens största utmaning är att sörja för allmänna kommunala tjänster av hög kvalitet som svarar mot de behov alla kommuninvånare har, oberoende av bakgrund.

Invandrare kan ha en sämre utgångspunkt för att trygga sin egen välfärd än andra. Det kan i vissa situationer förutsätta positiv särbehandling för att garantera en faktisk likvärdighet. I praktiken innebär det här till exempel att man reserverar längre tid vid möten ifall klienten inte talar god svenska eller om mötet kräver tolk. Positiv särbehandling är inte det samma som favorisering med målet att försätta en person eller en grupp i en bättre ställning än de övriga. Då en viss grupp särbehandlas får detta inte leda till att en annan grupp diskrimineras. Därför ska det alltid vara möjligt att utförligt motivera positiv särbehandling och den ska vara rätt dimensionerad med tanke på målet man vill uppnå.

Språkkunskaper

Språkkunskaper i svenska är väsentliga för att underlätta integrationsprocessen på Åland samt bidra till delaktighet i det åländska samhället. På Åland reglerar förvaltningslagen²⁰ en allmän serviceskyldighet, krav på gott språkbruk och tolkning. Förvaltningslagen omfattar landskaps- och kommunalförvaltning som bör anlita tolk i ett ärende som har inletts av myndigheten, om en part är allvarligt hörsel- eller talskadad och inte kan göra sig förstådd på svenska, med hänsyn till ärendets natur och parternas förmåga att ta del av handlingarna.

En inledande kartläggning ska tolkas som att kommunen och/eller Ams har inlett ärendet. Landskapslag om främjande av integration (2012:74 11 §) säkerställer att "utöver studier i svenska kan i integrationsplanen överenskommas om undervisning i invandrarens eget modersmål, samhällsorienterad undervisning, läs- och skrivundervisning samt undervisning som kompletterar den grundläggande utbildningen, integrationsutbildningen och andra individuella åtgärder som främjar integrationen."²¹

Tolk bör anlitas i ett ärende som har inletts av en myndighet, om en part inte behärskar svenska, om det är skäligt med hänsyn till ärendets natur och parternas förmåga att ta del av handlingarna. Tolken behöver inte nödvändigtvis befinna sig på samma plats som parterna, utan distanstolkning via telefon eller video kan användas beroende på situation. För att undvika resekostnader och restid är distanstolkning att rekommendera. Tolkkostnader som uppstår för flyktingar och kvotflyktingar ersätts av staten. Tolkning ska alltid skötas av professionella.

Barn och unga

Kommunen har som mål att sörja för kompetensen i svenska bland barn och ungdomar med invandrarbakgrund. Språkkunskaperna skapar en grund som hjälper ungdomarna att klara sig i sina fortsatta studier och i arbetslivet.

Forskning visar att goda kunskaper i det egna modersmålet stöder uppbyggnaden av identiteten i ett mångkulturellt samhälle, utvecklingen av abstrakt tänkande samt inläringen av svenska. Inom barnomsorgen stöds kunskaperna i det egna modersmålet genom en starkare fostringsgemenskap med föräldrarna. Resultat från alla fem nordiska länder visar att ju längre tid

²⁰ Förvaltningslag om landskapet Åland

²¹ En liknande skrivelse finns i FFS Lag om främjande av integration (2010/1386 11 §)

som invandrabarn deltagit i förskoleundervisningen desto större är sannolikheten för högre resultat i PISA²². Korrelationen har visat sig vara större i denna grupp än hos den övriga befolkningen.²³

Alla barn bosatta på Åland har rätt till skolgång.²⁴ För att öka integrationen av barn som är invandrare krävs att varje barns utreds individuellt och får undervisning utgående från barnets behov och förmåga. En helhetssyn med fokus på barnets bästa ligger till grund för undervisningen. För att förstärka likställtheten bland ungdomar ordnar kommunen undervisning och stödformer som förbereder unga invandrare för vidare utbildning. En stödperson eller assistent kan underlätta i barnens integrationsprocess samt språkutveckling. Läroavtalsutbildning kan vara ett alternativ för kommunen när det gäller att ge adekvata utbildning till barn med invandrabakgrund.²⁵ Dessa förebyggande insatser är särskilt viktiga för invandrabarn med föräldrar som har låg socioekonomisk status (låg utbildningsnivå och låg inkomst).

Det är viktigt att stöda flerspråkigheten bland barn och unga. Genom goda kunskaper i modersmålet kan lärandet av ett andraspråk underlättas.²⁶ I integrationsplanen för barn kan kommunen överenskomma om undervisning i barnets modersmål²⁷. Språkkunskaper är i framtiden en viktig resurs för det åländska samhället.

Barn och unga som deltar i ett aktivt föreningsliv och aktiviteter utöver skoltid ökar möjligheterna till en lyckad integration. Fritids- och ungdomsledare samt vuxna i invandrabarns närhet har en avgörande roll i att uppmuntra barn att delta i dessa aktiviteter.

Vuxna

Språkutbildningen i svenska bland vuxna arbetssökande invandrare utförs närmast i form av arbetskraftsutbildning. Detta är det viktigaste redskapet för integrationspolitiken bland vuxna.²⁸

Kurserna i svenska för inflyttade (SFI) är utbildningar för arbetssökande, så kallade sysselsättningsfrämjande utbildningar. Kurserna ordnas på uppdrag av Ålands landskapsregering och för att kunna antas till kursen måste man vara registrerad som arbetssökande vid AMS. Ytterligare krav är att personen måste bo på Åland och vara införsäkrad

²² Programme for International Student Assessment

²³ Integrating Immigrants into the Nordic Labour Markets, Nordiska ministerrådet, 2019, s.19 <http://dx.doi.org/10.6027/Nord2019-024>

²⁴ Grundskolelag för Åland, ÅFS 1995:18

²⁵ Landskapslag om läroavtalsutbildning, ÅFS 1998:59

²⁶ Sandvik, M., & Spurkland, M. (2011). *Språkstimulera och dokumentera i den flerspråkiga förskolan*. Lund: Studentlitteratur AB

²⁷ Landskapslag om främjande av integration, ÅFS 2012:74 11 §

²⁸ Integrating Immigrants into the Nordic Labour Markets, Nordiska ministerrådet, 2019, s.20 <http://dx.doi.org/10.6027/Nord2019-024>

vid FPA. Forskningsstudier i Sverige visar att chanserna till anställning för invandrare ökar betydligt ifall invandraren har adekvata språkkunskaper i svenska.²⁹

Kommunen har i första hand ansvar för språkutbildningen av de invandrare som inte hör till arbetskraftsutbildningens målgrupp. I praktiken gäller detta till exempel äldre invandrare samt föräldrar som är hemma med sina barn. För invandrare som inte har möjlighet att delta i SFI-utbildningen kan kommunen initiera att invandrare får ta del av undervisningen i grundskolan. Detta främjar invandrares språkmöjligheter samt kan fungera som en resurs för skolan. Statsminister Rinnes regeringsprogram konstaterar att invandrarkvinnors möjlighet att delta i integrationsutbildning och språkundervisning ska säkerställas.³⁰ Ovanstående åtgärd kan vara ett alternativ för invandrarkvinnor som är hemma med barn i skolåldern.

Kommunen verkar i tätt samarbete med de övriga kommuner på Åland för att se till att integrationsutbildningen svarar på de utmaningar som uppstår då antalet invandrare ökar.

Kommunikation

Ålands officiella hemsida, www.aland.ax, tillhandahåller information om det åländska samhället på ett flertal olika språk. EU-projektet En säker hamns hemsida, www.integration.ax, är en flerspråkig webbplats som sammanställer information ur invandrares perspektiv för dem som planerar att flytta till eller som redan bor på Åland. Båda webbplatser hjälper såväl privatpersoner som myndigheter med flerspråkig information till invandrare.

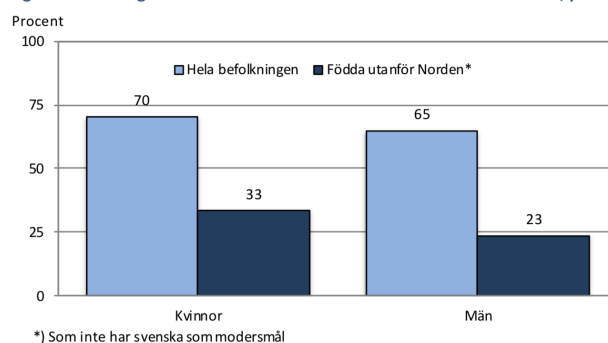
Kommunens webbplats ska tillhandahålla information om kommunen och kommunens service på svenska. Som ett stöd för integrationen kan man låta använda digitala översättningstjänster för att underlätta informationsflödet till invandrare på deras egna modersmål.

Vid utvecklingen av e-tjänster är det viktigt att komma ihåg att kommuninvånare med invandrabakgrund i snitt har ett större behov av personlig vägledning och rådgivning.

Demokratiarbete

Demokratiarbetet är ett arbete med ett egenvärde. Delaktighet, engagemang och möjlighet till verkligt inflytande i samhället är en av grundpelarna till integration. Det är av stor vikt att barn får kunskap och praktisk erfarenhet av demokrati, delaktighet och inflytande i sin vardag redan från tidig ålder. Även vuxna invandrare behöver få kunskap och information om hur det åländska och finska demokratiska systemen är uppbyggda.

Figur 7. Valdeltagande i kommunalvalet 2015 efter födelseort och kön, procent

²⁹ Arbetsmarknadsekonomiska rådet (2017). *Tudelningarna på arbetsmarknaden*. Stockholm. & Calmfors, L., Danielsson, P., Ek, S., Kolm, A.-S., Pekkarinen, T. and Skedinger, P. (2018). *Hur ska fler komma in på arbetsmarknaden?* Stockholm: Dialogos.

³⁰ Regeringsprogrammet för statsminister Antti Rinnes regering 6.6.2019. Samma regeringsprogram används för Sanna Marins regering.

För att invandrare ska vara verkligt delaktiga i samhället krävs ett aktivt deltagande i de lokala valen. När andelen kommuninvånare med invandrarbakgrund ökar bör även andelen av kommunens ledande organ motsvara befolkningsstrukturen. I de senaste valen har valdeltagandet bland invandrare varit på betydligt lägre nivå än övrig befolkning.³¹

Genom att proaktivt arbeta med demokratifrågor samt informera om invandrarnas rättigheter kan kommunen uppmuntra invandrare att delta i de lokala valen. Detta garanterar att en större andel av kommuninvånare har möjlighet att ta del av den demokratiska process som sker i kommunen samt i det övriga samhället. Detta stärker även kommunens delaktighetsprocesser samt ökar attraktionskraften för inflyttning.

Röstberättigad i kommunalval är den som fyller 18 år senast på valdagen och har haft hemort i kommunen under minst ett helt år före valdagen. För att få rösträtt och ställa upp i kommunalval krävs ingen hembygdsrätt.³²

Arbete, fritid och hälsa

Alla de nordiska länderna har utmaningar med integrationen av icke-västerländska invandrare i sina samhällen och på arbetsmarknaderna i synnerhet. Sysselsättningen är låg och beroende av offentligt stöd är ofta högt bland invandrare från Mellanöstern och Nordafrika.³³ Invandrare som bor på Åland framhåller att det är viktigt och värdefullt att arbeta och arbete har en central roll i det åländska samhället. Även Arbets- och näringsministeriet i Finland anser att arbete är den viktigaste bidragande faktorn i en lyckad integration.

En invandrare har rätt till en integrationsplan, om hen är arbetslös och registrerad som arbetssökande vid Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (AMS), eller om hen annat än tillfälligt får utkomststöd, eller med stöd av den inledande kartläggningen bedöms vara i behov av en plan för att integrationen ska främjas. Integrationsplanen görs upp för ett år åt gången. Planen justeras vid behov oftare och invandraren är skyldig att följa den. Enligt integrationslagen³⁴ ska AMS eller kommunen inom två månader från det att myndighetens relation med den invandrade inletts påbörja en inledande kartläggning för den invandrare som antingen är arbetslös eller som inte bara tillfälligt lyfter utkomststöd.

I arbetet med integrationsplanen tas hänsyn till invandrarens egna integrationsmål. Integrationsplanen och andra relevanta planer som utarbetats för invandraren ska samordnas. Ansvaret för inledande kartläggning av förutsättningar för sysselsättning, studier och annan integration, samt av behoven av språkutbildning och andra integrationsfrämjande åtgärder och tjänster, fördelas mellan AMS och kommunen. AMS ansvarar för arbetsmarknadsservicen, den sysselsättningsfrämjande utbildningen och andra åtgärder som främjar och stöder invandrades sysselsättning och integration för invandrare som har anmält sig som arbetssökande.

³¹ Indikatorer om integration 2017:3, ÅSUB

³² Ytterligare valinformation om Åland finns på www.val.ax

³³ Integrating Immigrants into the Nordic Labour Markets, Nordiska ministerrådet, 2019, s.114 <http://dx.doi.org/10.6027/Nord2019-024>

³⁴ Landskapslag om främjande av integration, ÅFS 2012:74

Kommunen kan själva skapa egna praktik- eller arbetsplatser åt inflyttade som integrationsfrämjande åtgärder genom att budgetera för dessa. För att få anställa en person med hjälp av sysselsättningsstöd behöver vissa kriterier vara uppfyllda: En arbetsgivare kan i vissa fall få ekonomisk ersättning för att anställa en person som är inregistrerad vid AMS. Syftet med stödet är att sysselsätta en arbetslös person och därför är utgångspunkten alltid situationen hos den arbetslösa. Exempelvis kan det handla om att anställa en långtidsarbetslös invandrare som en extra resurs - kommunen kan vara en arbetsgivare för målgruppen. Åtgärder kan vid behov genomföras genom sektorsövergripande samarbete.

Personer som inte klarar sig på arbetsmarknaden har rätt att lyfta utkomststöd. Den högre arbetslösheten bland invandrare och den lägre inkomstnivån bland de sysselsatta invandrarna syns tydligt i kommunens statistik över utkomststöd. En snabbare sysselsättning av invandrare är målet för ett flertal åtgärder.³⁵ Möjligheten till arbete och egen försörjning är viktig både för individens delaktighet i samhället och utifrån ett samhällsekonomiskt perspektiv.

Kommunen arbetar proaktivt med att motverka att eventuell fattigdom går i arv, genom att exempelvis ombesörja barnens likställighet inom utbildning.

För att säkerställa att invandrare kan etablera sig uppmuntras kommunen att vara behjälpliga vid invandrarens myndighetsärenden, till exempel vad gäller tidsbokningar och för att myndighetsärendet ska handläggas så enkelt och smidigt som möjligt kan kommunen även ge stöd om vilken dokumentation som behöver med till mötet.

Hälso- och sjukvård

Myndigheten Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS) ansvarar för den offentliga hälso- och sjukvården för hela landskapet Åland och är underställd Ålands landskapsregering. Hälso- och sjukvården omfattar hälsofrämjande verksamhet, primärvård och specialiserad sjukvård. Vården erbjuds till hela den bofasta befolkningen men även till besökare oavsett härkomst. Kommunen ska samarbeta med ÅHS för att säkerställa att invandraren tar del av de lagstadgade hälso- och sjukvårdstjänsterna.³⁶

Flytten till ett nytt land kan innebära stora förändringar och ibland uppfattas som en kris, vilket ökar risken för psykiska svårigheter och för att problem uppstår. Därtill kan invandrare ha flera svåra erfarenheter i bagaget, så som förföljelse, krig och andra situationer där de befunnit sig i fara. Det är inte ovanligt med ångest, depression, känsla av isolering och främlingskap, osäkerhet om den egna identiteten och psykosomatiska symptom. 40 % av asylsökande har betydande depression och ångestsymptom. Över hälften av både barn och vuxna rapporterar om åtminstone en uppskakande eller möjlig traumatisk upplevelse för ankomsten till Finland.³⁷

Det är viktigt att alla som bor på Åland omfattas av vaccinationsprogrammet. Målet med vaccinering är att skydda befolkningen från svåra sjukdomar. I en population behöver de flesta

³⁵ Finlands Riksdags skrivelse RSk 35/2018 rd

³⁶ Landskapslag om hälso- och sjukvård, ÅFS 2011:114

³⁷ Undersökningen om hälsa och välbefinnande hos asylsökande, 2019, THL, <https://thl.fi/sv/web/thlfi-sv/-/mycket-depressions-och-angestsymtom-hos-asylsokande-ny-information-om-deras-halsa>

vara vaccinerade för att sjukdomen inte ska få fäste. Andelen som behöver vara immuna beror på hur smittsam sjukdomen är. Om en mindre del är vaccinerade kommer sjukdomen att kunna finnas och spridas i befolkningen och kan smitta till exempel nyfödda innan de vaccinerats eller personer med nedsatt immunförsvar. Ett gott vaccinationsprogram inkluderar så många som möjligt och gynnar alltså även dem som inte är vaccinerade.³⁸

Boende

Kommunen arbetar för att minska bostadslösheten och förebygger att kommuninvånarna blir bostadslösa. I Finland ökar andelen och antalet invandrare bland alla bostadslösa. Kommunen sörjer för samhällsplanering och byggnadstillsyn, och tillhandahåller bostäder samt boenden åt personer med särskilda behov. Runtom i landskapet finns även privata hyresvärdar.

Kommunen betonar särskilt vikten av att motverka fysisk och geografisk segregering i boendet. För en lyckad integrationsprocess framhävs också vikten av tillgång till offentlig service och social samvaro, samt till allmänna kommunikationer, för rörlighet och delaktighet i det omkringliggande samhället.

Kollektivtrafik

Kollektivtrafiken på Åland utgör en möjlighet för att bekanta sig med kommunen och landskapet. Därtill kan kollektivtrafiken fungera som en naturlig mötesplats.

Invandrarens möjlighet att röra sig i det nya samhället är avgörande för möjligheten till delaktig. Kollektivtrafiken utgör en av grundpelarna för invandrare som inte arbetar, bor eller har fritidssysselsättning i samma område.

Funktionsvariation

Rätten att fungera i samhället på lika villkor handlar om att alla människor fullt ut ska kunna ta del av sina mänskliga rättigheter. Invandrare med funktionsvariationer behöver få information om vad som gäller om personers rättigheter och service samt om olika myndigheters roll i samband med rättigheten. Det är viktigt att betona att varken funktionsvariationer, etnicitet, könsidentitet, religion eller ålder ska få bli hinder för att kunna studera, arbeta, ha hobbyer och bilda familj på Åland.

Planerna och metoderna för integration av dess grupper ska vara jämlika och jämförbara med motsvarande grupper bland den övriga befolkningen.

Stöd för barnfamiljer

Under de senaste åren har andelen barnskyddsklienter ökat. Barnskyddets familjearbete har goda erfarenheter av familjearbetare med invandrarbakgrund.

Förebyggande insatser och tjänster med låg tröskel utvidgas i mån av möjlighet. Arbetet att stöda barnfamiljer sker i samarbete med församlingar och föreningar. Detta för att sänka

³⁸ Det nationella vaccinationsprogrammet, THL, <https://thl.fi/sv/web/vaccinationer/det-nationella-vaccinationsprogrammet>

arbetsbördan inom barnskyddet. Konkreta exempel kan vara föräldragrupper, föräldramöten med teman, utvecklingssamtal och inskolning av barn i barnomsorgen eller grundskolan.

Äldre

Andelen äldre invånare ökar på Åland.³⁹ Behoven för att möta den växande äldre befolkningen måste också ta i beaktande gällande integrationsfrämjande åtgärder. Egna aktiviteter och välbefinnande bland äldre invandrare stöds. Invandrare som lärt sig svenska i vuxen ålder kan glömma svenska språket då de blir äldre. Då antalet äldre med utländska modersmål ökar utvecklas också gruppverksamhet på det egna modersmålet.

HBTOIA+

Akronymen HBTOIA+ står för köns- och sexuella identiteterna och läggningarna; homo, bisexuella, transpersoner, queer, interkönade och asexuella. Plustecknet markerar att även andra läggningar och identiteter.

Ett proaktivt arbete med information om rättigheter för köns- och sexuella minoriteter på Åland riktat till kommunens invandrare. Säkerställ att det i blanketter är möjligt att uppge annat namn eller annan könstillhörighet än de officiella. Det kan vara genom att erbjuda flera alternativ när kön tillfrågas: man, kvinna, annat, vill inte säga.⁴⁰

Kommunens personal har möjlighet att utbilda sig i frågor om hbtqia+. Brist på kunskap ökar fördomar och stärker stereotyper. Kommunen kan motverka stereotypifiering genom att lyfta fram jämlikhet och mångfald i kommunikationen utåt.⁴¹

Idrott och motion

Idrott och motion kan ha en viktig roll vid integrationen av invandrare. Speciellt för barn och ungdomar kan idrott ge meningsfull hobbyverksamhet som i sin tur utmynnar i nya sociala kontakter samt utvecklar självkänslan.

I motionsgrupperna kan deltagarna vid behov få information om rätt kost och dess betydelse. Föräldrar med barn i lekåldern kan vid hälsokontrollerna på rådgivningsmottagningen vid behov hänvisas och spurras att delta i idrottstjänsternas motionsgrupper med låg tröskel. Frivilligt arbete för hälsofrämjande motionsidrott bör riktas till att inspirera invånare med invandrarbakgrund, speciellt kvinnor, att sköta sin kondition och samtidigt ge ett socialt sammanhang. Idrottsutrustning finns att låna från Idrottsbanken.⁴²

³⁹ Befolkningens åldersstruktur 31.12.2018, ÅSUB, <https://www.asub.ax/sv/statistik/befolkningens-aldersstruktur-31122018>

⁴⁰ Vänligen se Ålands landskapsregerings handlingsplan för hbtqia-personers lika villkor i det åländska samhället

⁴¹ För ytterligare läsning, tips och checklistor, vänligen se Ålands landskapsregerings handlingsplan för hbtqia-personers lika villkor i det åländska samhället

⁴² Ett samarbete mellan Ungdomshuset Boost, Ålands Idrott och Mise. Idrottsutrustningen finns vid Ungdomshuset Boost. <https://www.facebook.com/groups/IdrottsbankenAland/>

Vid utdelningen av idrottsbidrag beaktas aktivering av invandrare i enlighet med grunderna för beviljandet av understödet. Trots att målet är att få invandrare att delta i föreningsverksamheten, stöds också särskilda motionsgrupper för invandrare genom att erbjuda lokaler och instruktörer.

Kultur och föreningar

Konst och kultur har en stor inverkan på hälsa och välbefinnande, vilket påvisats av otaliga utredningar. Kulturevenemang kan minska ensamheten, erbjuda möjligheter till gemensamma upplevelser och hjälpa människor att slå rot i en ny miljö.

Personer med invandrabakgrund som ansöker om bidrag kan behöva extra personlig handledning och rådgivning vid ansökningen om bidrag och vid genomförandet av projektet. Principerna för beviljande av kulturbidrag uppdateras. Vid beredningen av förnyelsen beaktas de tyngdpunkter för olika befolkningsgruppers behov med tanke på att kommunens befolkningsstruktur förändras.

Kommunens bibliotek erbjuder informations- och kulturmaterial på olika språk samt uppmuntrar till evenemang på olika språk. Målet är att ge så många kunder som möjligt upplevelser på deras modersmål och på så sätt hjälpa dem att bevara sin kultur. Lagen om främjande av integration⁴³ uppger att man med integration avser de kunskaper och färdigheter som invandrare behöver i samhället och arbetslivet samtidigt som invandrarens möjligheter att upprätthålla sitt eget språk och sin egen kultur stöds. Kommunbiblioteket är en naturlig mötesplats för alla kommuninvånare och möjliggör på flera olika sätt att lära känna och komma i kontakt med olika kulturer.

Frivilliga föreningar och församlingar i samhället kan erbjuda en meningsfull fritidssysselsättning och utgöra en förenande länk mellan olika befolkningsgrupper. De har därför en viktig roll i integrationsprocessen. Gemensamt för alla föreningar och organisationer är att de inte har något formellt ansvar, utan arbetet baserar sig på frivillighet.

Kommunen kan uppmuntra föreningarna att arbeta aktivt med integrationsfrämjande åtgärder genom att t.ex. subventionera hyror för lokaler.

SFI och språkexamina

Kurserna i svenska för inflyttade (SFI-kurserna) är utbildningar för arbetssökande, så kallade sysselsättningsfrämjande utbildningar, som ordnas på uppdrag av Ålands landskapsregering. Medborgarinstitutet har ordnat uppdragsutbildningar i svenska för kvotflyktingar vid behov. Kurserna fokuserar på språk och kommunikation med tonvikt på språkfärdigheterna läsning, hörförståelse, tal och skrivning. Även kultur och samhällskunskap är en del av kursinnehållet.

De allmänna kurserna i svenska för inflyttade är öppna för alla. Kurserna är inte gratis, utan alla måste betala kursavgift och kursbok. Kurserna hålls på olika nivåer. Också specialkurser kan ordnas, till exempel konversationskurser, kurser i svenskt uttal och kurser som förbereder för Allmänna språkexamina. Även på landsbygden och i skärgården ordnas allmänna kurser i svenska för inflyttade. Nybörjarkurs i svenska för inflyttade vuxna som inte kan läsa och skriva det latinska alfabetet ordnas för att de studerande ska kunna antas till en SFI-utbildning efter kursen.

⁴³ Landskapslag om främjande av integration, ÅFS 2012:74

Det allmänna språkexamenssystemet är den finska statens officiella språkexamenssystem, vars intyg kan användas för att söka arbete eller studieplats, visa nivån på språkkunskaper för arbetsgivare eller ansöka om finskt medborgarskap (examina i svenska språket).⁴⁴

Enligt Migrationsverkets riktlinje innebär i praktiken "nöjaktiga muntliga och skriftliga kunskaper" i allmänna språkexamina att två delprov avläggs på minst färdighetsnivån tre.⁴⁵ För att kravet på muntliga och skriftliga kunskaper samt språkproduktion ska uppfyllas nöjaktigt, godkänns endast följande kombinationer av delprov: tal och skrivning eller talförståelse och skrivning eller textförståelse och tal.

Mottagande av invandare av humanitära skäl

Invandrare som mottagits i Finland av humanitära skäl består av kvotflyktingar, asylsökande som beviljats uppehållstillstånd och personer som kommit till Finland genom familjeåterförening. Åland har ingen egen asylmottagning och personer som söker asyl på Åland hänvisas till riket. Personer som har en pågående asylprocess har rätt att röra sig i landet men är skrivna hos en asylmottagning och eventuella utgifter skall faktureras till mottagningen. Alla personer som söker asyl har en kontaktperson vid en asylmottagning.

Personer som får internationellt skydd och som flyttar in i en kommun är kommuninvånare och har därför rätt att nyttja den kommunala basservicen. Genom den inledande kartläggningen och integrationsplanen utreds personens kompetens samt färdigheter för arbete eller studier. Därefter styrs personen till de tjänster hen behöver. I planen kommer man överens om sysselsättning, utbildning och övriga tjänster som stöder integrationen i enlighet med den inledande kartläggningen och invandrarens egna önskemål. I synnerhet i början då dessa personer nyligen flyttat in i kommunen bör de även erbjudas specialtjänster som främjar integration.

Finlands riksdag fattar årligen beslut om antalet kvotflyktingar i samband med budgetmanglingen. Under de senaste åren har kvoten uppgått till 750 personer - undantag år 2015. Kvoten kan komma att höjas under de kommande åren upp till 1050 personer.⁴⁶ Till kommunen kommer kvotflyktingar enligt ett avtal mellan kommunen och Egentliga Finlands närings-, trafik- och miljöcentral (NTM-central).

Kommuner som har ett giltigt kommunalt program för främjande av integration får finansiellt stöd när de ingår avtal med NTM-centralen i samband med mottagandet av personer som beviljats internationellt skydd. Staten betalar kommunerna en ersättning på 6 845 €/år för personer under sju år och 2 300 €/år för personer över sju år i 4 år eller 3 år⁴⁷. Därtill ersätt faktiska kostnader för social- och hälsovårdens specialkostnader, tolknings- och översättningskostnader samt kostnader för utkomststöd. Kommunen får ersättning för fullt

⁴⁴ Ytterligare information om språkexamina hos Utbildningsstyrelsen, <https://www.oph.fi/sv>

⁴⁵ Ytterligare information om språkkunskaper för finskt medborgarskap hos Migri, <https://migri.fi/sv/sprakkunskaper>

⁴⁶ Regeringsprogrammet för statsminister Antti Rinnes regering 6.6.2019

⁴⁷ 4 år för kvotflyktingar. 3 år för flyktingar.

belopp, d.v.s. är kostnaden 4 000 € ersätts 4 000 €. ⁴⁸ Dessutom bör kommunerna förbereda sig på att det även kan krävas annan kommunal finansiering för integrationsarbetet. ⁴⁹ Kostnader som ersätts från NTM-centralen tolkas till fördel för kommunen. ⁵⁰

När kommunen ansöker om ersättningar för särskilda kostnader ska kommunen först lämna in en ansökan ⁵¹ till NTM-centralen. Ansökan kommer att utgöra grunden till NTM-centralens och kommunens avtal om särskilda kostnader. Ersättningar som kan sökas på basis av avtalet om särskilda kostnader och enligt verkliga kostnader ska sökas hos UF-centralen. Ersättningar, som kräver specialavtal med NTM-centralen, kan sökas upp till två kalenderår efter utgången av det kalenderår då verksamheten har ägt rum. Kommunen kan få ersättning från staten för särskilda kostnader upp till tio år. Integrationsstöd i form av utkomststöd ersätts i högst tre eller fyra år. ⁵²

Behovet av tolkning är stort under de inledande åren av integrationen. Behovet minskar i takt med att språkfärdigheterna ökar och den övriga integrationen framskrider. *Det finns ingen lagstadgad tidsfrist för ersättning av kostnaderna för tolkning.* Kostnader för tolkning ersätts inte från och med det datum personen blir finsk medborgare.

Gällande familjeåterföreningar kan kommunen vara behjälplig. Huvudaktörerna för ärendet är däremot UNHCR, Migrationsverket och personen eller personerna det gäller.

Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS) har ett standardavtal som tecknas med kommuner som har avtal med Egentliga Finlands NTM-central. Hälso- och sjukvårdskostnader belastar ÅHS budget enligt samma system som gäller alla invånare som har en åländsk hemkommun och som är införsäkrade vid FPA. Efter undertecknat avtal, mellan kommunen och ÅHS, kan ÅHS sköta all ersättningsförfarande för vårdkostnader som gäller flykting som har rätt att få ersättning av staten via NTM-centralen. Underlaget till ansökan om ersättningar för särskilda kostnader innehåller namn, födelseid, grunddiagnos, åtgärder, besöksdatum och kostnader. Kommunen meddelar ÅHS på förhand ifall kommunen planerar att ta emot personer av humanitära skäl.

Den inledande hälsoundersökningen för kvotflyktingar ska fungera som en första observation av eventuella psykiska svårigheter. Lindrigare psykiska svårigheter sköts inom primärvården, medan de psykiatriska tjänsterna för medelsvåra och svåra psykiska problem utgör specialsjukvård och nås genom erhållen remiss från läkare.

⁴⁸ Handläggningstiden hos NTM-centralen var ca sex veckor i början av 2018.

⁴⁹ Till Finlands kommuner, 21.09.2015, Arbets- och näringsministeriet, Inrikesministeriet, Kommunförbundet

⁵⁰ Kommunikation mellan ÅHS och Timo Konttinen/NTM 09.05.2018

⁵¹ <https://lomake.fi/b/ec/lomakepalvelu/download?s=ZdeMxy5@YARXONg&id=16891%2F7B7F9899A95218B27C9B4223C402BDAF&type=statics> (TEM705a 02/2017 Blankett5a - för upprättande av specialavtal med NTM-centralen)

⁵² Mottagning av flyktingar i kommunerna (2016), Kommunförbundet, https://www.kommunforbundet.fi/sites/default/files/media/file/pakolaisten%20vastaanotto%20kunnissa%2007012016%20sv_0.pdf

LAGSTIFTNING

På grund av Ålands lagstiftningsbehörighet gäller på Åland dels den åländska landskapslagen om främjande av integration⁵³ och dels rikets lag om främjande av integration⁵⁴ i tillämpliga delar. I integrationslagen stadgas att integration ska gälla alla som har ett giltigt uppehållstillstånd i enlighet med utlänningslagen⁵⁵.

Integrationslagen reglerar hur och vad kommunerna är skyldiga att göra och vilka åtgärder som faller andra aktörer eller landskapet. Syftet med integrationslagen är att stödja och främja alla invandrades utbildning, sysselsättning och annan integration samt möjligheter att aktivt delta i samhället. Utöver det är lagens syfte även att främja jämlikhet, likabehandling och en positiv växelverkan mellan olika befolkningsgrupper. Enligt lagen ska AMS eller kommunen inom två månader från det att myndighetens relation med den invandrade inlets påbörja en inledande kartläggning för den invandrare som antingen är arbetslös eller som inte bara tillfälligt lyfter utkomststöd.

För att främja likabehandling och förebygga diskriminering i såväl privat som offentlig verksamhet, där bland annat kommunal verksamhet inräknas, gäller diskrimineringslagen⁵⁶. Syftet med diskrimineringslagen är att främja och trygga likabehandling samt att effektivisera rättsskyddet för den som utsatts för diskriminering. Genom lagen markeras det att ingen får diskrimineras på grund av ålder, ursprung, nationalitet, språk, religion, övertygelse, åsikt, politisk verksamhet, fackföreningsverksamhet, familjeförhållanden, hälsotillstånd, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller någon annan omständighet som gäller den enskilde som person.

Mottagande av invandrare av humanitära skäl

Varje kommun ersätts för de kostnader som kommunen har för anordnandet av åtgärder för integrationsfrämjande enligt lagen. Rikets integrationslag ändrades 1.12.2014 så att även åländska kommuner har möjlighet att erhålla ersättning från staten.⁵⁷ Förutsättningen för att erhålla ersättning är att kommunen har ett integrationsprogram samt har ingått ett avtal med Egentliga Finlands NTM-central.⁵⁸ Kostnaderna ersätts inom ramen för den finska statsbudgeten enligt en kalkylmässig grund eller enligt de faktiska kostnaderna.

Lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och de bestämmelser som utfärdats med stöd av den tillämpas på mottagande av personer som söker internationellt skydd eller får tillfälligt skydd samt på hjälp till offer för människohandel.⁵⁹ Samtidigt ska Europeiska unionens lagstiftning och de internationella fördrag som är förpliktande för Finland beaktas.

⁵³ ÅFS 2012:74

⁵⁴ FFS 2010:1386

⁵⁵ FFS 2004:301

⁵⁶ FFS 2014:1325

⁵⁷ FFS 2010:1386, 44 § och 46 §

⁵⁸ FFS 2010:1386, 26 § och 41 §

⁵⁹ FFS 2011:746

MÅL OCH MÄTARE

Personal och budgetarbete

MÅL	MÄTARE
Öka andelen anställda med utländska modersmål	Sysselsättningsnivå för personer med annat modersmål i förhållande till övrig befolkning
Anställda med utländska modersmål arbetar i olika enheter i kommunen.	Andelen arbetsplatser med åtminstone en anställd med utländskt modersmål

MÅL	MÄTARE
Kommunen implementerar nya digitala lösningar som underlättar i det integrationsfrämjande arbetet.	Antalet anställda som använder UMA-ärendehanteringssystemet. Kommunens hemsida anpassad för uppläsning, möjlighet till bildstöd samt användningen av digital översättningstjänster och digitala hjälpmedel i det vardagliga arbetet (t.ex. tolk-appar)

MÅL	MÄTARE
I kommunens budget ingår integrationsfrämjande åtgärdsförslag (t.ex. tolkkostnader, översättning av text till enkel svenska, praktik- och arbetsmöjligheter)	Budgeten är i proportion till antalet invandrare och integrationsfrämjande åtgärder.

Barn och unga

MÅL	MÄTARE
Invandrabarn och barn med invandrarföräldrar deltar i förskoleundervisningen	Andelen invandrabarn och barn med invandrarföräldrar som deltar i förskoleundervisningen ökar

MÅL	MÄTARE
<p>Sörja för kompetensen i svenska bland barn och ungdomar.</p> <p>Upprätthållande och utveckling av språkkunskaperna bland flerspråkiga barn och ungdomar.</p> <p>Utöka undervisningsstödet för inflyttade barn, särskilt gällande studietid och material.</p>	<p>Andelen barn och ungdomar med utländskt modersmål som deltar i undervisning i svenska inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen.</p> <p>Det förverkligade timantalet per elev i undervisningen i svenska som andra språk.</p> <p>Antal timmar resurstimmar för barnen.</p>

MÅL	MÄTARE
<p>Inflyttade barn deltar aktivt i fritidsaktiviteter och föreningsliv</p>	<p>Antalet inflyttade barn som deltar i fritidsaktiviteter och föreningsliv ökar</p>

Vuxna

MÅL	MÄTARE
<p>Språkutbildning ordnas för de vuxna invandrare vilkas språkutbildning är på kommunens ansvar (t.ex. föräldrar hemma med barn, pensionärer).</p>	<p>Antal lektioner i svenska och antalet kursdeltagare. Uppföljning av antalet kursdeltagare och språklektioner för hemmaföräldrar uppdelat efter vem som ordnat barndagvården under utbildningen (öppna daghem, församlingar, föreningar).</p>

Kommunikation

MÅL	MÄTARE
<p>Kommunen informerar om kommunala tjänster och det åländska samhället</p>	<p>Antalet enskilda besökare i medeltal per månad på kommunens webbplats på utländska språk.</p> <p>Antalet informationstillfällen för inflyttade i kommunen (t.ex. om rätten till integrationsplan)</p>

Demokratiarbete

MÅL	MÄTARE
<p>Andelen invandrare med utländska modersmål närmar sig andelen övrig befolkning som röstar och ställer upp i kommunalval.</p>	<p>Antalet invandrare som röstar och ställer upp i kommunalval.</p> <p>Andelen av utrikesfödda bland förtroendevalda</p>

Arbete, fritid och hälsa

MÅL	MÄTARE
Kommunala integrationsplaner för invandrare ökar och innehåller reella möjligheter till integration och delaktighet i det åländska samhället.	Antalet aktuella integrationsplaner per år.

MÅL	MÄTARE
Färre invandrare lyfter utkomststöd.	Andelen av de utländska kommuninvånare som lyft utkomststöd. Andelen av de utländska barnen som lever i familjer som lyft utkomststöd.

Boende

MÅL	MÄTARE
Det ska inte finnas bostadslöshet bland invandrare och att alla känner sig delaktiga i samhället.	Antalet ensamma bostadslösa invandrare, bostadslösa invandrarfamiljer samt antalet vuxna och barn som hör till dem.

Kollektivtrafik

MÅL	MÄTARE
Utökad och smidig kollektivtrafik som används av kommuninvånarna	Antalet som åker kollektivtrafik

Funktionsrätt

MÅL	MÄTARE
Invandrare med funktionsrätt känner till sina rättigheter	Antalet invandrare med funktionsrätt

Stöd för barnfamiljer

MÅL	MÄTARE
För att få ändamålsenliga tjänster i rätt, identifieras och utvecklas tjänsterna kontinuerligt utifrån invandrarfamiljernas behov	Andelen invandrabarn (0-17 år) som tar del av stödåtgärder utanför hemmet (t.ex. föräldragrupper, inskolning på dagis med tolk). För jämförelsen skall visas också läget bland den övriga befolkningen.

Äldre

MÅL	MÄTARE
Meningsfull fritid för äldre med annat modersmål än svenska ökar. Dagverksamheter för äldre riktar sig och anpassas för invandrare.	Antalet äldre invandrare som deltar i verksamhet riktat till äldre. Antalet öppna tillfällen inom äldreomsorgen som riktar sig till äldre invandrare (t.ex. samarbete med tredje sektorn)

HBTQIA+

MÅL	MÄTARE
Invandrare känner sig trygga med sin identitet och läggning	Andelen av kommunens personal och förtroendevalda som har fått kunskapshöjande insatser gällande normkritik

Idrott och motion

MÅL	MÄTARE
Invandrare som hör till riskgrupper får stöd med att börja motionera.	Antalet invandrare som deltar i motionsverksamhet

MÅL	MÄTARE
Ungdomsledare uppmuntrar och bjuder in till dialog med tredje sektorn för att öka integrationen av invandrare	Antalet invandrare som deltar i motionsverksamhet ökar

Kultur och föreningar

MÅL	MÄTARE
Invandrare som arbetar med kultur och/eller deltar i kulturutövning ökar	Antalet invandrare som deltar i kulturutövning Antal kulturella aktiviteter på kommunens bibliotek

MÅL	MÄTARE
Biblioteket blir en naturlig mötesplats för alla.	Antalet som deltar i bibliotekets integrationsfrämjande åtgärder.

MÅL	MÄTARE
Föreningar och organisationer i kommunen arbetar med mångkultur och integration	Antalet invandrare som är medlem i föreningar Antalet föreningar som hyr lokaler av kommunen för mångkulturell och integrationsfrämjande verksamhet

Mottagande av invandrare av humanitära skäl

MÅL	MÄTARE
Mottagningen av kommuninvånare som beviljats uppehållstillstånd av humanitära skäl ombesörjs och funktionaliteten i den nationella kommunplaceringspolitiken följs upp.	Antalet personer som kommer till kommunen som invandrare av humanitära skäl (nya invånare som flyttat in både enligt avtalet med närings-, trafik- och miljöcentralen och oberoende av det).

TERMINOLOGI

Att arbeta i en mångkulturell miljö kräver goda kommunikationsmöjligheter. Nedan finns några termerna gällande invandring. Ordlistan kan vara behjälplig vid användningen av nationella informationssystem för invandring där anteckningar görs på finska eller engelska.

- **Asylsökande**

en asylum seeker

fi turvapaikanhakija

En person som söker skydd och uppehållsrätt i en främmande stat. En sådan person har inte ännu uppehållstillstånd i Finland. En asylsökande får flyktingstatus om hen beviljas asyl.

- **Dubbelt/flerfaldigt medborgarskap**

en dual/multiple nationality/citizenship

fi kaksoiskansalaisuus/monikansalaisuus

En person kan ha två eller flera medborgarskap.

- **EU-medborgare och en därmed jämförbar person**

en EU citizen or a comparable person

fi EU-kansalainen ja häneen rinnastettava

Medborgare i en medlemsstat i Europeiska unionen (EU) eller i Island, Liechtenstein, Norge eller Schweiz. EU-medborgare har rätt att röra sig fritt på unionens territorium.

Bestämmelserna om fri rörlighet tillämpas också på medborgare i Island, Liechtenstein, Norge och Schweiz. Isländska, liechtensteinska och norska medborgare får röra sig fritt med stöd av EES-avtalet, och med Schweiz har EU ingått ett separat avtal om fri rörlighet.

- **EU-uppehållstillstånd**

en EU residence permit

fi EU-oleskelulupa

Ett EU-uppehållstillstånd för varaktigt bosatta som kan beviljas en tredjelands-medborgare efter att han eller hon har vistats på Europeiska unionens territorium i fem år utan avbrott. Tillståndet gäller tills vidare. I ett EU-uppehållstillstånd antecknas bokstavskoden P-EU.

- **Finsk medborgare**

en Finnish citizen

fi Suomen kansalainen

En person som vid födelsen eller senare på annat sätt förvärvat finskt medborgarskap.

- **Flykting**

en refugee

fi pakolainen

En person som har välgrundad fruktan för förföljelse på grund av sin etnicitet, nationalitet, (icke-)religiösa övertygelse, politiska uppfattning eller tillhörighet till en viss samhällsgrupp. Flyktingstatus beviljas en person som får asyl i någon stat eller som betraktas som flykting enligt FN:s flyktingorganisation (UNHCR).

- **Flykting sur place**

en refugee sur place

fi sur place -pakolainen

En flykting vars behov av skydd har uppstått först efter att hen har lämnat sitt hemland.

- **Humanitärt skydd**

en humanitarian protection

fi humanitaarinen suojelu

Uppehållstillstånd kan beviljas på grund av humanitärt skydd, när villkoren för beviljande av asyl eller alternativt skydd inte uppfylls men när sökanden inte kan återvända till sitt hemland eller sitt permanenta bosättningsland för att det inträffat en miljökatastrof där. En annan orsak kan vara att säkerhetsläget i landet är dåligt till följd av en väpnad konflikt eller en allvarlig situation för de mänskliga rättigheterna.

- **Invandrare**

en immigrant; migrant

fi maahanmuuttaja

En person som flyttar till ett land.

- **Internationellt skydd**

en international protection

fi kansainvälinen suojelu

Enligt EU-direktiv och Finlands utlänningslag innebär internationellt skydd flyktingstatus eller status som alternativt skyddsbehövande. Personen kan ha anlant i Finland som asylsökande eller kvotflykting.

- **Irreguljär migrant** - se papperslös.

- **Kvotflykting**

en quota refugee

fi kiintiöpakolainen

En person som betraktas som flykting av UNHCR och som beviljats uppehållstillstånd i en stats flyktingkvot som fastställs i statens budget.

- **Medborgarskapsanmälan**

en citizenship declaration

fi kansalaisuusilmoitus

Vissa persongrupper kan förvärva finskt medborgarskap efter anmälan. Dessa grupper anges i medborgarskapslagen.

- **Medborgarskapsansökan**

en citizenship application

fi kansalaisuushakemus

En utlänning kan på ansökan beviljas finskt medborgarskap om villkoren i medborgarskapslagen uppfylls. Avvikelse från villkoren kan göras på de grunder som anges i lagen.

- **Papperslös / Irreguljär migrant**

en irregular migrant

fi säännöstenvastaisesti / laittomasti maassa oleskeleva henkilö

Människor som saknar rättslig status i ett transit- eller värdland. Det är personer som rest in i ett land utan tillstånd eller som kommit in i landet lagligt och därefter förlorat sitt tillstånd att stanna kvar. Människor som ännu inte sökt asyl räknas in i gruppen irreguljära migranter. Europaparlamentet har uppmanat att sluta använda termen "illegala invandrare" till förmån

för "irreguljära migranter". Barn till papperslösa föräldrar räknas också till gruppen.

- **Permanent uppehållstillstånd**

en permanent residence permit

fi pysyvä oleskelulupa

En utländsk medborgare som beviljat ett permanent uppehållstillstånd har tillstånd att bo och arbeta under obegränsad tid. Tillståndet gäller så länge som utlänningen är bosatt i landet.

- **Resedokument för flykting**

en refugee travel document

fi pakolaisen matkustusasiakirja

Ett resedokument som utfärdas till en utlänning som fått flyktingstatus. Resedokumentet för flykting är inte en officiell identitetshandling.

- **Tidsbegränsat uppehållstillstånd**

en temporary residence permit

fi määräaikainen oleskelulupa

Beviljas en utlänning som inte har för avsikt att permanent stanna i Finland. Tillståndet ska förnyas innan dess giltighetstid går ut.

- **Tillfälligt uppehållstillstånd**

en temporary residence permit

fi tilapäinen oleskelulupa

Ett tidsbegränsat uppehållstillstånd. Beviljas en utlänning som inte har för avsikt att permanent stanna i Finland. Tillståndet ska förnyas innan dess giltighetstid går ut. I ett tillfälligt uppehållstillstånd antecknas bokstavskoden B.

- **Tredjelandsmedborgare**

en third-country national

fi kolmannen maan kansalainen

En utlänning som inte är EU-medborgare eller en därmed jämförbar person, dvs. en medborgare i Island, Liechtenstein, Norge eller Schweiz.

- **Uppenbart ogrundad ansökan**

en manifestly unfounded application

fi ilmeisen perusteeton hakemus

En asylansökan kan anses vara uppenbart ogrundad om 1) den inte motiveras med allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna eller andra grunder som har anknytning till förbuden mot tillbakasändning eller om påståendena är klart icke-trovärdiga, 2) sökandens uppenbara avsikt är att missbruka asylförfarandet eller 3) sökanden har kommit från ett säkert ursprungsland dit han eller hon kan sändas tillbaka

- **Utlänning**

en foreign national

fi ulkomaalainen

En person som inte är finsk medborgare.

- **Utvisning**

en deportation

fi karkottaminen

Förfarande för avlägsnande ur landet. När en utlänning har eller haft uppehållstillstånd och ett beslut fattas om att utlänningen ska avlägsnas ur landet, blir personen utvisad.

RESURSMATERIAL

Material som kan vara till nytta i det integrationsfrämjande arbetet i kommunen.

Anvisningar

- [Tillämpning av ÅFS 2012/74](#)
- [Lagstiftning gällande migrationsfrågor \(Migri\)](#)
- [Ersättning av kostnader för flyktingmottagande \(NTM-centralen\)](#)

Informationsmaterial

- [Informationsbanken \(flera språk\)](#)
- [Välkommen till Finland \(flera språk\)](#)
- [Det offentliga Åland \(flera språk\)](#)
- [Information om barnskyddet \(flera språk\)](#)
- [Prata med unga om nätet \(flera språk\)](#)

Information om mottagande

- [Informationspaket för kommuner](#)
- [Informationspaket om integration](#)
- [Integration - lärdomar från Finland](#)
- [Informationspaket till förtroendevalda i kommun](#)
- [Informationspaket till tjänstemän i kommun](#)
- [Riksinformation till kommunerna om flyktingmottagande](#)

Språkinläring

- [Utbildningsstyrelsen \(svenska/finska\)](#)

Kommunikation

- [Semantix \(tolkverksamhet\)](#)
- [Tolkvox \(tolkverksamhet\)](#)
- [Mico Botnia \(tolkverksamhet\)](#)
- [Auktoriserade översättare \(utbildningsstyrelsen i Finland\)](#)
- [Papunet \(kommunikationskartor\)](#)
- [Publikation - Att samtal genom tolk \(flera språk\)](#)
- [App: Care to Translate \(översättning\)](#)

Hälso- och sjukvård

- [Centre for Torture Survivors in Finland](#)
- [Information till barn inför operation](#)

Utländska yrkeskvalifikationer

- [Information om behörighet och erkännande](#)
- [Digitalt formulär för ansökan](#)

Material för professionella

- [Kompetenscentret för integration av invandrare vid arbets- och näringsministeriet](#)
- [Blankett för inledande kartläggning eller intervju](#)
- [Arbetsverktyg \(Föräldrar på Åland\) för professionella som arbetar med inflyttade barn och familjer](#)
- [Informationsmaterialet "Stopp! Min kropp!" om sexuella övergrepp mot barn \(beställs från Rädda Barnen och finns på flera språk\)](#)
- [Nordens välfärdscenter](#)
- [Migrant Integration Information and good practices \(EU\)](#)

Tredje sektorn

- [Röda Korset Ålandsdistrikt](#)
- [Folkhälsan på Åland](#)
- [Rädda Barnen på Åland](#)
- [Ålands mångkulturella förening](#)

BILAGOR

- Blankett för inledande kartläggning för individer (utarbetad av Arbets- och näringsministeriet i Finland).⁶⁰
- Blankett för familjens integrationsplan (utarbetad av Arbets- och näringsministeriet i Finland).⁶¹

⁶⁰ <https://kotouttaminen.fi/sv/inledande-kartlaggning-eller-intervju>

⁶¹ <https://kotouttaminen.fi/sv/familjens-integrationsplan>